

ZMNE STRATÉGIAI VÉDELMI KUTATÓINTÉZET

ELEMZÉSEK – 2008/1

1241 Budapest Pf: 181 Tel: 432-90-92 Fax: 432-90-58

A demokratikus hatalommegosztás kérdőjelei Pakisztánban Benazir Bhutto halálát követően

Pakisztán az utóbbi időben az egyik legnagyobb nemzetközi figyelemben részesülő ázsiai ország. E tényt nem kizárólag a birtokában lévő nukleáris arzenál indokolja, hanem igen nagyra értékelt stratégiai szerepe is, melynek sajátos árnyalatot kölcsönöz, hogy az ország belpolitikai stabilitása igen gyenge. Ezt nem csupán az jelzi, hogy az utóbbi hónapokban erősen inogni látszik a nyolc éve kormányzó Pervez Musarraff tábornok hatalma, de az is, hogy 2007. december 27-én merénylet áldozatává vált Benazir Bhutto, a pakisztáni ellenzék legismertebb vezetője. Jelen elemzésünk szerzője – a Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi Tanulmányok Intézetének egyetemi adjunktusa – a Pakisztánban zajló folyamatok hátterét mutatja be.

A 2007. év váratlan fordulatokat hozott a nukleáris képességgel rendelkező Pakisztán belpolitikájában. 2007-ben Pervez Musarraff elnök népszerűsége a mélypontra került az országban: az elmaradt gazdasági konjunktúra, a vazirisztáni háború kiújulása, a belúdzsi felkelés elhúzódása, és a júliusi iszlámábádi események rávilágítottak a hatalommegosztás szükségességére.

Az Egyesült Államok és Nagy-Britannia külső nyomásgyakorlásának eredményeként megindultak a több mint nyolc évi önkéntes száműzetésben lévő Benazir Bhutto és a hadsereg főparancsnoki posztjához ragaszkodó Pervez Musarraff közötti tárgyalások, amelyek eredményeként Benazir Bhutto 2007. október 18-án hazatérhetett. A legnépszerűbb párt élén álló, karizmatikus politikusnőt a nemzetközi közösség a demokrácia megmentőjének tartotta számon. Benazir Bhutto hazatérését követően szembefordult Musarraff elnökkel, aki 2007. november 3-án rendkívüli állapotot hirdetett.

Benazir Bhuttót ismeretlen fegyveresek 2007. december 27-én meggyilkolták, halálának körülményei a mai napig jelentős vitákat váltanak ki. Bhutto megölése alapvetően változtatta meg a 2007 nyarán a nemzetközi közösség támogatását élvező hatalommegosztás folyamatának esélyeit. Az elemzés két síkon kívánja nyomon követni a közelmúlt pakisztáni eseményeit: egyrésztől számba veszi a merényletet követően kialakult belpolitikai helyzetet, másrészt, pedig kitér a tágabb dél-ázsiai térségre gyakorolt hatásra, számba veszi a régió destabilizálódásának esélyeit. A 2007 decemberében kialakult válsághelyzet megértéséhez szükséges röviden felvázolni a közelmúlt eseményeit.

Pervez Musarraff népszerűségvesztésének okai és következményei

Az 1999 októberében vértelen katonai puccsal hatalomra került Pervez Musarraff elnök éveken keresztül élvezte a lakosság szimpátiáját, ugyanis az ország életében viszonylag demokratikusnak számító 1990-es évek nem hoztak javulást a lakosság életszínvonalában, és a szektariánus, etnikai villongások sem csillapodtak. Mindkét demokratikusan választott miniszterelnök¹ korrupciós ügyekbe keveredett, és pusztán egy szűk elit érdekeit képviselték. Az ország katasztrofális gazdasági helyzetét jól szemléltetik az alábbi szám adatok.

1999-ben például mindössze egymillió ember fizetett adót, és egy 1996-os nyilvántartás szerint 1985 és 1993 között a parlamenti képviselők 47 százaléka adókikerülő magatartást folytatott.² A feudális viszonyok eredményeképpen 1999-ben a GDP megközelítőleg 70 százaléka a szürke- és feketegazdaságból származott, ami jelentősen akadályozta, hogy az állam ellássa alapvető funkcióit. 1999 októberében a pakisztáni gazdaság az összeomlás szélére került, és valamennyi gazdasági és szegénységi mutató alapján csak azt a következtetést lehetett levonni, hogy az ország a bukott állammá (*failing state*) válás felé tart. Az 1999. évi *Human Development Report* adatai szerint Pakisztán a 158. helyen állt az emberi fejlődési index (HDI) alapján képzett rangsorban, a lakosság 34 százaléka a

¹ Benazir Bhutto 1988-tól 1990-ig, majd 1993-tól 1996-ig volt miniszterelnök. Mindkét alkalommal az elnök a hadsereg nyomására korrupciós ügyek, illetve a síita-szunnita ellentétek kiújulása miatt leváltotta. Naváz Saríf pedig 1990-től 1993-ig és 1997-től 1999-ig töltötte be a kormányfői posztot. Saríf kormánya szintén összefonódott a korrupciós ügyekkel. 1999-ben Musarraff puccsa bukatta meg.

² Feisal Khan [2007]: Corruption and the Decline of the State in Pakistan. p. 231. *Asian Journal of Political Science*. Vol. 15., No. 2. pp. 219-247.

nemzeti szegénységi küszöb alatt élt, valamint a felnőtt népesség megközelítőleg 40 százaléka írástudatlan volt.³

Pakisztánnak az Egyesült Államok terrorizmus-ellenes háborújához való csatlakozását a lakosság ellenezte, különösen a radikális iszlamista csoportok fordultak szembe Musarraf elnök külpolitikájával. 2001 októberében az indiai Kasmír fővárosában Srinagarban, majd decemberben Delhiben hajtottak végre robbantásos merényleteket, amellyel pakisztáni székhelyű terrorista csoportokat vádoltak az indiai titkosszolgálatok.

Pervez Musarraf főként amerikai és indiai nyomásra 2002. január 12-én a pakisztáni televízióban tartott beszédében elítélte a terrorizmus valamennyi formáját, és bejelentette, hogy leszámol az országban működő radikális szervezetekkel. Öt iszlamista mozgalmat⁴ betiltott, köztük a Dzsajsi-i Muhammedet és a Laskar-i Tajjibát is, valamint vezetőit bebörtönözte, és a szervezetek vagyonát befagyasztotta. Továbbá előzetes regisztrációhoz kötötte a külföldi diákok és vallási tanítók tevékenységét a mecsetekben, és retorikájában a mérsékelt iszlámot jelölte meg a hivatalosan követendő útként.⁵ Ezt követően rendszeressé váltak a Musarraf autókönvoja ellen végrehajtott öngyilkos merényletkísérletek, így azóta az elnök nem mutatkozott személyesen a nyilvánosság előtt.

2002-ben Musarraf demokratikusan is legitimálni kívánta elnöki pozícióját, így népszavazást tartott arról a kérdéssel, hogy maradjon-e öt évig még az ország elnöke.⁶ A nem teljesen tiszta referendum eredménye a várakozások szerint alakult: 70 százalékos részvételi arány mellett 97,5 százalék igennel voksolt Musarraf öt éves elnöki ciklusára.⁷ 2002 októberében pedig parlamenti választásokat rendeztek, amelyen nem indulhatott a két ellenzéki párt száműzetésben lévő politikusa: Benazir Bhutto és Naváz Sarif. A 2002. októberi választásokon a Pervez Musarraf által favorizált Pakisztáni Muszlim Liga (PML-Q)⁸ nyert 77 helyet, azonban a közvélemény-kutatások adataihoz képest lényegesen gyengébben szerepelt.

A mérsékelt iszlamista pártok azonban a külpolitika eltérő megítélése ellenére fontos szövetségei maradtak a katonaságnak, illetve Pervez Musarrafnak. A pakisztáni belpolitikában az 1970-es évek elejére vezethetők vissza az iszlamisták és a katonaság között kialakult érdekösszefonódások, amelynek egyik megnyilvánulása a választásokon való együttműködés az ellenzéki pártok ellensúlyozásának céljából. A sarifára épülő iszlám állam megteremtésével kampányoló hat iszlamista párt koalíciója, a Muttahida Madzslisz-i Amal (Egyesült Cselekvés Fóruma) minden várakozást felülmúlva (a PML-Q és a Pakisztáni Néppárt után) a harmadik helyen végzett a 2002-es választásokon. Belúdzsisztánban és az Északnyugati Határtartományban pedig kormányzati tényezővé vált.⁹

2004 márciusában kirobbant az ún. vazirisztáni háború, amikor a pakisztáni fegyveres erők délen egy átfogó katonai akciót indítottak amerikai nyomásra a radikálisok rejtékhelyeinek felderítése végett. A katonai fellépés meglehetősen népszerűtlen volt a lakosság körében, akik Musarrafot hibáztatták a gazdasági elmaradottságért és a megígért politikai reformok hiányáért.

2004 márciusától kezdve a pakisztáni hadsereg fegyveres konfliktusba került a vazirisztáni törzsi lázadókkal, akiket a háttérből valószínűleg az Al-Káida és az újjászerveződő tálib erők támogattak. A közel egy hónapig tartó konfliktus 120 halálos áldozatot követelt a kormányerők részéről, és végül áprilisban tűzszüneti megállapodás aláírásával, vagyis a Musarraf-rezsim meghátrálásával ért véget. A 2004. április 26-án aláírt dokumentum értelmében a harcokat a felek beszüntették, és a rezsim amnesztiát adott 160 terrorizmus vádjával gyanúsított személynek. Továbbá valamennyi külföldi maradt a törzsi területeken, és a törzsek jelentős anyagi kártérítést kaptak a háborúért.¹⁰

Néhány hét elteltével azonban a törzsek – ígéretüket megszegve – ismét a pakisztáni katonákra támadtak, és a fegyveres harcok kiújultak. 2004 júniusában a hadsereg megölte a vazirisztáni felkelés vezetőjét, Ník Muhammedet, azonban az összecsapások 2005. februárig, a második tűzszünet aláírásáig továbbfolytatódtak, amelynek tető alá hozásában egy mérsékelt iszlamista párt segédkezett.

³ *Human Development Report 1999*; http://hdr.undp.org/reports/global/1999/en/pdf/hdr_1999_full.pdf (Letöltve: 2007. 10. 23.)

⁴ Az öt betiltott fegyveres iszlamista szervezet: a Szípa-i-Szahaba Pakisztán, Tehrik-i-Dzsafaeria Pakisztán, Tanzim Nifáz-i-Sariáat-Mohamed, Dzsajsi-i Muhammed, Laskar-i Tajjiba. Ezek a szervezetek az 1990-es években jöttek létre, és egy iszlám állam létrehozását követelik, amelynek fegyveres úton kívánnak érvényt szerezni. A hadsereg és a mérsékelt iszlamista pártok támogatják ezen szervezetek fegyveres akcióit az indiai Kasmírban.

⁵ Ian Talbot[2003]: *Pakistan. A Modern History*. Hurst & Company, London. p. 199.

⁶ Musarraf 2001-től az ország elnöke.

⁷ Aqil Shah[2003]: Pakistan's „Armored” Democracy. *Journal of Democracy*, Vol. 14. No. 1.

⁸ PML-Q a Pakisztáni Muszlim Liga Káid-i Azam (Muhammed Ali Dzsinnah) frakcióját jelöli, míg a PML-N a Pakisztáni Muszlim Liga Naváz Sarif irányította szárnyára utaló rövidítések. A PML-Q-t Pervez Musarraf alapította, kifejezetten a 2002. októberi választásokra.

⁹ Pakisztán föderális berendezkedésű állam. A föderációt alkotó, önálló kormányzattal rendelkező tartományok az alábbiak: Belúdzsisztán, az Északnyugati Határtartomány, Pandzsáb és Szind.

¹⁰ Husain Haqqani [2005]: *Pakistan. Between Mosque and Military*. Carnegie Endowment for International Peace, Washington, D.C. p. 151.

A dél-vazírisztáni fegyvernyugvást követően Musarraf északra vezérelte a csapatokat, ahol újabb háború vette kezdetét. 2006-ban az elnök nehéz helyzetbe került, ugyanis a márciusban Pakisztánba látogató amerikai elnök azzal vádolta meg, hogy országa nem tesz meg minden tőle telhető a határon átnyúló terrorizmus megfékezésében. Tény ugyanis, hogy ebben az évben tálib és más fegyveres erők Pakisztánból szervezték az amerikai és a NATO irányítása alatt álló nemzetközi biztonsági és támogató erők (ISAF) elleni támadásaikat.

2006. szeptember 5-én az iszlamista Mauláná Fazl-úr-Rahmán közvetítésével a kormányerők tűzszünetet kötöttek Észak-Vazírisztánban is. Az ún. vazírisztáni megállapodásban a hadsereg anyagi kompenzációba, amnesztiába, visszavonulásba és a támadások beszüntetésébe egyezett bele. A törzsek pedig ígéretet tettek a határon átnyúló fegyveres támadások megfékezésére és a nehézfegyverek beszolgáltatására. Az egyezmény legvitatottabb pontja a külföldi fegyveresekkel kapcsolatos, ugyanis engedélyezi, hogy azok Pakisztán területén maradjanak, amennyiben tiszteletben tartják a törvényeket.¹¹ Az Egyesült Államok 2006 őszén élesen bírálta Musarrafat, amiért „lepaktált” a terroristákkal, és amiért nem lépett fel erőteljesen a Pakisztánban bujkáló fegyveresekkel szemben. 2005-től kezdve azonban Musarraf egy másik régióban is a törzsi erők lázadásával nézett szembe.

2005 januárjában – miután a pakisztáni katonák érintettsége bizonyítottá vált egy helyi lakossal szemben elkövetett incidensben – spontán felkelés vette kezdetét Belúdzsisztán Díra Bugti nevű tartományában. A pakisztáni hadsereg több héten keresztül sikertelen tűzszüneti tárgyalásokat folytatott a Nemzeti Köztársasági Párt (Dzsumhúri Vatan Parti) vezetőjével, Naváb Akbár Bugtival, a bugti törzs legbefolyásosabb emberével, azonban Musarraf 2005. decemberi látogatását követően újabb fegyveres összecsapások kezdődtek, amelybe más belúdzs törzsek is bekapcsolódtak.¹²

2004-ben Iszlámábád felállított egy bizottságot azzal a céllal, hogy javaslatokat tegyen Belúdzsisztán helyzetének rendezésére. A 2005-ben közzétett jelentés az erőforrások egyenlő elosztását, a régió fejlesztését, illetve a belúdzs és pastu törzsek közötti paritást javasolt. Musarraf azonban 2005-ben elhatározta, hogy leszámol a marri és bugti törzsekből verbuválódó fegyveresekkel, és katonai választ adott a fenti problémákra. 2006 augusztusában a pakisztáni hadsereg megölte a felkelés vezetőjét Naváb Akbar Bugti, és terrorizmus vádjával bebörtönözték Aktar Dzsán Mingált, a mozgalom másik irányítóját. A törzsfőnök megölése súlyos stratégiai hibának minősíthető a hadsereg részéről, hiszen elodázza a kérdés hosszú távú rendezésének lehetőségét.¹³ 2007-ben a belúdzs kérdés megoldatlansága mellett Musarrafnak a fővárosban is fegyveres összetűzésekre kellett berendezkednie.

2007 júliusában a fővárosban súlyos incidensre került sor a katonaság és az iszlamisták között a radikális tanok terjesztéséről híres Vörös mecsetben (Lál Maszdzsid). A konzervatív felfogásáról híres deobandi iskola befolyása alatt álló mecsetben folyó tevékenységre már az elmúlt években felfigyeltek a hatóságok, hiszen a pénteki imák alkalmával gyakran Musarraff-elleni merényletre buzdító beszédek hangzóttak el, és tagjai feltételezhetően az Al-Káidával is kapcsolatot ápoltak. 2005-ben a szent helyet a júliusi londoni merénylettekkel hozták összefüggésbe, azonban a rendőri erők 2007 júliusáig tartózkodtak a közvetlen összeütközéstől, a meglévő feszültségek ellenére.¹⁴

2007. július 4-én azonban a hatóságok körülzárták a mecsetet, amikor világossá vált, hogy a Vörös mecsethez tartozó Dzsámia Hafsa medreszében tanuló diákok előző nap egy közeli kormányépületet foglaltak el, és Musarraff elleni fegyveres harcra szólították fel híveiket. A Vörös mecset blokádja nyolc napon keresztül tartott, melynek során a katonaság amnesztiát adott mindazoknak, akik békésen távoztak az imahelyről. Így fogták el a burkában távozó radikális vezetőt Mauláná Abd-ul-Azízt, aki a mecset vallási vezetője volt.¹⁵ A mecset-incidens következtében a vazírisztáni törzsek felmondták a békeszerződést, és ismételten megromlott a viszony az iszlamisták és a hatalom között.

Benazir Bhutto hazatérésének körülményei

A nemzetközi közösség véleménye szerint Pakisztánban 2007 nyarán olyan belpolitikai helyzet alakult ki, amely könnyen a dél-ázsiai régió destabilizálódásához vezethet. A Bush-adminisztráció egyre jelentősebb nyomást fejtett ki Musarrafra, hogy mondjon le a hadsereg főparancsnoki pozíciójáról, és hogy egyezzen bele a hatalom megosztásába. Az Egyesült Államok tanulva az iraki kudarcokból nem a gyors demokratizációban, hanem a fokozatos, felülről irányított politikai reformokban vált érdekeltté, és továbbra is számított Musarraff elnök személyére, aki Pakisztán USA-barát külpolitikájának egyfajta

¹¹ Lásd Gul Pazir[2006]: Waziristan Accord Signed. In: *Dawn*, 2006. 09. 06. <http://www.dawn.com/2006/09/06/top2.htm> (Letöltve: 2007. 11. 07.)

¹² *Pakistan: The Worsening Conflict of Balochistan*[2006], International Crisis Group, Asia Report, No. 119, p. 9.

¹³ Pakistan says key rebel leader is dead. http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/south_asia/5289880.stm (Letöltve: 2007. 04. 08.)

¹⁴ lásd a mecset honlapját: www.lalmasjid.org (Letöltve: 2007. 11. 15.) és www.lalmasjid.com (Letöltve: 2007. 11. 15.)

¹⁵ Syad Irfan Raza – Munawar Azeem[2007]: Fierce Gunbattles rock capital. *Dawn*, 04 July 2007 <http://www.dawn.com/2007/07/04/top1.htm> (Letöltve: 2007. 11. 02.)

biztosítékává vált. Másrészt az amerikai vezetés választása Benazir Bhuttóra esett, aki az iszlám világban az első női miniszterelnök volt (1988-ban). Bhutto kül- és belpolitikai nézetei, pártjának, a Pakisztáni Néppártnak a programja elfogadható volt az Egyesült Államok számára.

2007 júliusában Abú Dabiban titkos tárgyalások kezdődtek Benazir Bhutto és Pervez Musarraf között, amelynek eredményeképpen a politikusok megállapodtak a hatalommegosztás menetrendjéről. Eszerint Pervez Musarraf az októberben esedékes elnökválasztás előtt lemondana a hadsereg főparancsnoki posztjáról, és engedélyezné Benazir Bhutto hazatérését. Továbbá, ha a 2008. januári parlamenti választások eredményei a Pakisztáni Néppárt számára kedvezően alakulnának, akkor Musarraf nem támasztana akadályt Benazir Bhutto harmadik miniszterelnöki ciklusa elé. Megjegyzendő, hogy a pakisztáni alkotmány szerint Benazir Bhutto nem tölthetné be újra a miniszterelnöki pozíciót, hiszen egy politikus két alkalommal lehet kormányfő, harmadik alkalommal nem választható újra. Pervez Musarraf pedig nem indulhatna az elnökválasztáson, hiszen csak parlamenti politikusok vehetnek részt azon, akik az elmúlt két esztendőben nem töltöttek be kormányzati pozíciót. Az Egyesült Államok számára tehát nem a valós demokratizáció volt a fontos, hanem a két személyhez ragaszkodott, akik felülről irányítják a politikai átmenetet, a stabilitást fenntartva.

2007. szeptember 10-én Naváz Saríf korábbi miniszterelnök, a Pakisztáni Muszlim Liga (PML-N) vezetője váratlanul hazatért szaúd-arábiai száműzetéséből. Naváz Saríf újabb kihívást jelentett Musarraf hatalmával szemben, azonban az elnök határozottan kiutasította őt az országból. Mint ismeretes Naváz Saríf 2000-ben távozott a szaúd-arábiai Dzsiddába, hiszen a szaúdi király és Musarraf elnök között folyó tárgyalásokon megegyeztek a volt miniszterelnök tízéves szaúd-arábiai tartózkodásában.

2007. október 6-án újabb öt esztendőre a szövetségi és a négy tartományi parlament elnökké választotta Pervez Musarrafot, aki ígéretet tett, hogy a beiktatás napjáig lemond a hadsereg főparancsnoki posztjáról. Az ellenzéki képviselők a parlamentben bojkottálták a szavazást, és a Legfelsőbb Bírósághoz fordultak mondván, hogy többszörösen is alkotmányellenes a folyamat. Az aggályok egy része azzal volt kapcsolatos, hogy nem a 2008 januárjában esedékes parlamenti választásokat követően megbízott új parlament választotta az elnököt. Másrészt az ellenzék nehezményezte azt is, hogy Musarraf a hadsereg főparancsnoka is és elnök is egyben, ami ellenkezik az alkotmánnyal.

Az etnikai és szektáriánus konfliktusokon, valamint a két volt miniszterelnök hazatérési szándékán túlmenően Musarraf szembe kellett, hogy nézzen a Legfelsőbb Bíróság és a jogászok egy csoportjának ellenkezésével is. Musarraf 2007 tavaszán menesztette a főügyészt Iftikár Muhammed Dzsúdhrít, akit egy jogi procedúra következményeként nyáron vissza kellett helyeznie tisztségébe. A Legfelsőbb Bíróságnak 2007. november 12-éig kellett döntenie az elnökválasztás jogszerűségéről. Az előzmények ismeretében várhatóan megvették volna Musarraf újabb ötéves elnöki ciklusát.

2007. október 18-án a terveknek megfelelően Karacsiba érkezett Benazir Bhutto, akivel szemben valamennyi vádat ejtettek Pakisztánban. A síita muszlim családból származó egykori miniszterelnököt ünneplő tömeg fogadta, az emberek különösen Szind tartományban a demokrácia hőseként ünnepezték a népszerű asszonyt. Eközben pakisztáni iszlamista csoportok halálosan megfenyegették Benazir Bhuttót, ugyanis korrump politikusnak tartották, valamint a baloldali nézeteket valló pártjának ideológiáját iszlámellenesnek bélyegezték. Benazir Bhutto pártja egyébként nem bojkottálta az elnökválasztást, hiszen lepaktált Musarrafal, amelynek során más politikusok mellett Bhutto is amnesztiát kapott. Bhutto hazatérésének napján egy öngyilkos merénylet 136 ember halálát követelte, amely rávilágított arra, hogy a politikusnő nincsen biztonságban az országban.¹⁶

A pakisztáni belpolitikát egyre inkább kaotikusabb körülmények jellemezték. Ahogy korábban említettük a Lál Mazsdzsidnál történt incidenseket követően kiújult a harcok a kormányerők és az iszlamisták között. 2007 októberében és novemberében a pakisztáni katonaság jelentős veszteségeket könyvelhetett a törzsi területeken, amely rontotta Musarraf hatalmi pozícióját.

Musarraf a politikai bizonytalanság miatt 2007. november 3-án rendkívüli állapotot hirdetett, és mintegy 1500 ellenzéki politikust és jogászt bebörtönzött. A legvitatottabb lépésként pedig leváltotta a Legfelsőbb Bíróság tagjait, és a helyükre az elnökhöz hú bírót nevezett ki, akik hűségesküvet tettek Musarraf előtt. Az Egyesült Államok azért bírálta a rendkívüli állapot bevezetését, mert ezáltal összeomlott a Bush által 2007 nyarán kidolgozott hatalommegosztási menetrend, illetve tartott a kaotikus állapotok kialakulásától.¹⁷

Az ellenzéki erők közül lehangosabban a Benazir Bhutto vezette Pakisztáni Néppárt ítélte el a rendkívüli állapotot, követelvé a demokratikus parlamenti választások megtartását. Bhutto több alka-

¹⁶ lásd John Thakur Das: Blasts 'attack on democracy'. *Pakistan Observer*, 2007. 10. 20.

<http://pakobserver.net/2007/10/20/news/topstories01.asp> (Letöltve: 2008. 01. 10.)

¹⁷ David Rohde: Pakistan Declares State of Emergency. *International Herald Tribune*, 2007. 11. 03.

<http://www.ihrt.com/articles/2007/11/03/asia/pakistan.php> (Letöltve: 2008. 01. 10.)

lommel hangoztatta, hogy már nem érvényes a Musarraf elnökkel való megállapodása, és kijelentette, hogy semmilyen körülmények között nem működik együtt a továbbiakban vele.

Számos szakértő pusztán taktikai lépésnek tartotta Benazir Bhutto Musarraffal szembeni kirohásait mondván, hogy ezáltal is növelheti népszerűségét az egykori miniszterelnök. Más vélekedések szerint azonban ténylegesen szembefordult Bhutto Musarraffal, amelynek komoly politikai következményei lettek. Pervez Musarraf szemszögéből nézve a Bhuttohoz fűződő politikai kapcsolatokat kijelenthetjük, hogy az elnöknek nem állt érdekében a nyári hatalommegosztás felrúgása, hiszen a politikai stabilitás fenntartása megkövetelte a legnépszerűbb párt bevonását a kormányzásba. Musarraf számára azért is volt létfontosságú a Pakisztáni Néppárttal való egyezkedés, ugyanis az elmúlt években jelentősen eltávolodott az iszlamista pártoktól.

Kétségtelen tény azonban, hogy 2007 őszének eseményei azon álláspontot támasztják alá, amely szerint a jelenlegi elnök és a karizmatikus politikusként riválisokká váltak. Benazir Bhutto felvette a kapcsolatot a Szaúd-Arábiában tartózkodó Naváz Saríffal, hogy közösen bírják távozásra Pervez Musarrafot. Sarif miután amnesztiát kapott Pakisztánban, azután 2007 novemberében véglegesen hazatért száműzetéséből, hogy vezesse a Pakisztáni Muszlim Liga (PML-N) választási kampányát.

Musarraf eközben igyekezett meggyőzni az Egyesült Államokat, hogy minden a menetrend szerint történik. 2007. november 15-én a parlament mandátumának lejártakor ügyvivő kormányt nevezett ki a Szindből származó Muhammad Míán Szúmrú vezetésével. 2007. november 24-én a pakisztáni hatóságok hivatalosan kijelentették, hogy Pervez Musarraf elnökké választása legitim volt. Majd november 28-án levette a katonai egyenruhát, és az új főparancsnok Pervez Kíáni tábornok lett, aki korábban a titkosszolgálat vezetője is volt. 2007. december 15-én pedig feloldotta rendkívüli állapotot, és bejelentette, hogy megtartják a 2008. január 8-án esedékes parlamenti választást.

Benazir Bhutto halálának következményei

2007. december 27-én a Ravalpindiben tartott választási gyűlést követően ismeretlen tettesek tüzet nyitottak Benazir Bhuttóra, majd ezt követően néhány másodperccel robbantásos merényletet hajtottak végre. Benazir Bhutto a kórházban vesztette életét, de a hatóságok ma is vitatkoznak azon, hogy pontosan mi és ki okozhatta a halálát.

Pervez Musarraf az Al-Káidára, illetve a Pakisztánban jelenlévő szélsőséges iszlamizmusra hárította a felelősséget, miközben a terrorszervezet pakisztáni szóvivője kijelentette, hogy az iszlámmal ellentétes ártatlan nők megölése. Egyes vélekedések szerint azonban az Al-Káida második embere, az egyiptomi Ajmán al-Zavahári rendelte meg Benazir Bhutto megölését. A pakisztáni hatóságok az Al-Káidával korábban kapcsolatokat ápoló Laskar-i Dzsangvi nevű szervezetet vádolták, amely már az elmúlt években számos merényletkísérletet hajtott végre Musarraf elnökkel szemben.¹⁸

Benazir Bhutto Dubaiból hazatérő férje, Aszif Ali Zardari egyértelműen Musarraf elnököt és a pakisztáni titkosszolgálatot gyanúsította a gyilkossággal. Utalás történt egy Benazir Bhutto által halála előtt írt levélre, amelyben Musarrafot teszi felelőssé abban az esetben, ha valaki az életére törne. Egyelőre nem lehet bizonyossággal megállapítani, hogy kinek van igaza, mindenesetre Musarraf elnök eleget tett Zardari azon követelésének, hogy nemzetközi nyomozást folytassanak a merénylet kapcsán. Jelenleg a Scotland Yard vizsgálódik a helyszínen. Musarraf ugyanakkor nem egyezett bele abba az ellenzéki igénybe, hogy állítsanak fel egy olyan nemzetközi bíróságot, mint amelyet Rafik Hariri volt libanoni miniszterelnök gyilkosságát követően létrehozta. Az ENSZ pedig arra hivatkozott, hogy Rafik Hariri esetén a libanoni kormány kérte a nemzetközi bíróság felállítását, és a Biztonsági Tanács is egyetértett ezzel.¹⁹

A legfontosabb kérdés azonban az, hogy a gyilkosságot követően hogyan alakulnak az országban a politikai erőviszonyok. A Pakisztáni Néppárt megkísérelte egyrésztől nemzetközi síkra terelni az eseményeket, hiszen Benazir Bhutto az egyetlen a nyugati világ által is elfogadott politikusként, aki a mérsékelt iszlám és a szekuláris politikai rendszer szószólója volt. A Pakisztáni Néppárt a 2008. január 8-i választások megtartását követelte, ugyanis rövid távon szimpátia-szavazatokban reménykedett.

A Pakisztáni Néppárt éppen emiatt Bhutto férjét és 19 éves, Oxfordban tanuló fiát, Biláúál Bhutto Zardarit jelölte a pártelnöki posztra. Biláúál azonban kijelentette, hogy a politika helyett néhány évig tanulmányaira kíván koncentrálni. Így a szintén síita muszlim családból származó Aszif Ali Zardari maradt a párt egyetlen olyan politikusa, aki szóba jöhetett a vezető pozícióra.

Zardari azonban kevésbé karizmatikus személy, mint meggyilkolt felesége volt, hiszen a korrupció mellett gyilkossággal is vádolták. Benazir Bhutto kormányában környezetvédelmi miniszter, amikor a

¹⁸ Asghar, Raja – Mohammed Asghar: Garhi Khuda Bux awaits another Bhutto. *Dawn*, 2007. 12. 28. <http://www.dawn.com/2007/12/28/top1.htm> (Letöltve: 2008. 01. 10.)

¹⁹ Zardari urges US, UK to support UN probe Demand. *Pakistan Times*, 2008. 01. 12. <http://www.pakistantimes.net/2008/01/12/> (Letöltve: 2008. 01. 12.)

pakisztáni médiában csak „Mr. 10 százaléknak” becézgették, majd az 1990-es évek második felében már „Mr. 20 százalék” lett. Összesen több mint tíz esztendő-t töltött börtönben, amikor Musarraf 2004-ben szabad lábra helyezte, és ekkor Dubaiba, illetve Nagy-Britanniába költözött. A Pakisztáni Néppárt választási esélyei tehát Zardari irányítása alatt meglehetősen kedvezőtlenek.

Pervez Musarrafnak – akit számos vád ért a merénylet kapcsán, és az elmúlt hónapokban megromlott a viszonya Benazir Bhuttóval – a jelenlegi politikai helyzet nem kedvez, ugyanis a merényletet követően zavargások robbantak ki a pakisztáni nagyvárosokban. A Musarraf körüli hatalmi központok kihasználva a kaotikus állapotokat bejelentették, hogy február 18-ára halasztják a választást, amellyel az elnökhöz közelálló Pakisztáni Muszlim Ligának (PML-Q) a választási esélyeit javította. Valószínűsíthető, hogy Musarrafnak és az ügyvivő kormánynak szerepe van abban, hogy akadozott az országban az üzemanyag-ellátás, nem jártak a vonatok és a szavazólapok sem jutottak el időben a szavazóhelyiségekbe. Musarraf így tehát az erőszakos megmozdulásokra foghatta a választások elnapolását, és vissza tudta utasítani az antidemokratikus intézkedésekkel kapcsolatos vádakát.

A nemzetközi közönség aggodalmi elsősorban Pakisztán nukleáris képességének idegen kezekbe való kerülésével, és a regionális destabilizációval állt kapcsolatban. Egyes nyugati vélemények szerint a pakisztáni belpolitikai események veszélybe sodorhatják India demokratikus berendezkedését, amelynek bizonyítékát az (indiai) Kasmírban kirobbant tüntetésekből látták. India válaszként napokra lezárta határait, és leállította a két ország közötti busz- és vonatközlekedést.

A nyugati világ Pakisztán anarchikus állapotával kapcsolatos félelmei túlzottak, ugyanis a háttérben továbbra is a legjelentősebb politikai befolyással bíró erő a hadsereg, illetve Musarraf, aki újabb öt éven keresztül lehet az ország elnöke. A pakisztáni események, de azok közül sem elsősorban a Bhutto-gyilkosság, elsősorban a szomszédos Afganisztánra vannak kihatással, amint azt a vazirisztáni békeszerződés következményei is megmutatták.

A 2008. február 18-i választásokon bármelyik politikai erő is nyerjen, ahhoz hogy hosszabb távon politikai befolyással rendelkezzen, a hadsereg hallgatólagos jóváhagyása szükséges. Pakisztánban a katonaság a függetlenség óta eltelt hat évtizedben, több ízben megakadályozta, hogy a kvázidemokratikusan megválasztott kormányfők folytassák tevékenységüket.

A legutóbbi közvéleménykutatások más nyugati feltételezéseket is cáfoltak: Pakisztánban az emberek többsége elutasítja, hogy az afganisztáni tálib rezsimhez hasonló rezsimben éljen, miközben egyaránt fontosnak tartja a demokráciát és az iszlám értékeit. A kérdés tehát nem az atombomba terroristák kezébe való kerülése, hanem egy olyan új vagy régi politikus színrelépése, aki minimálisan elfogadható a nép, az Egyesült Államok, az iszlámisták és Musarraf számára is.